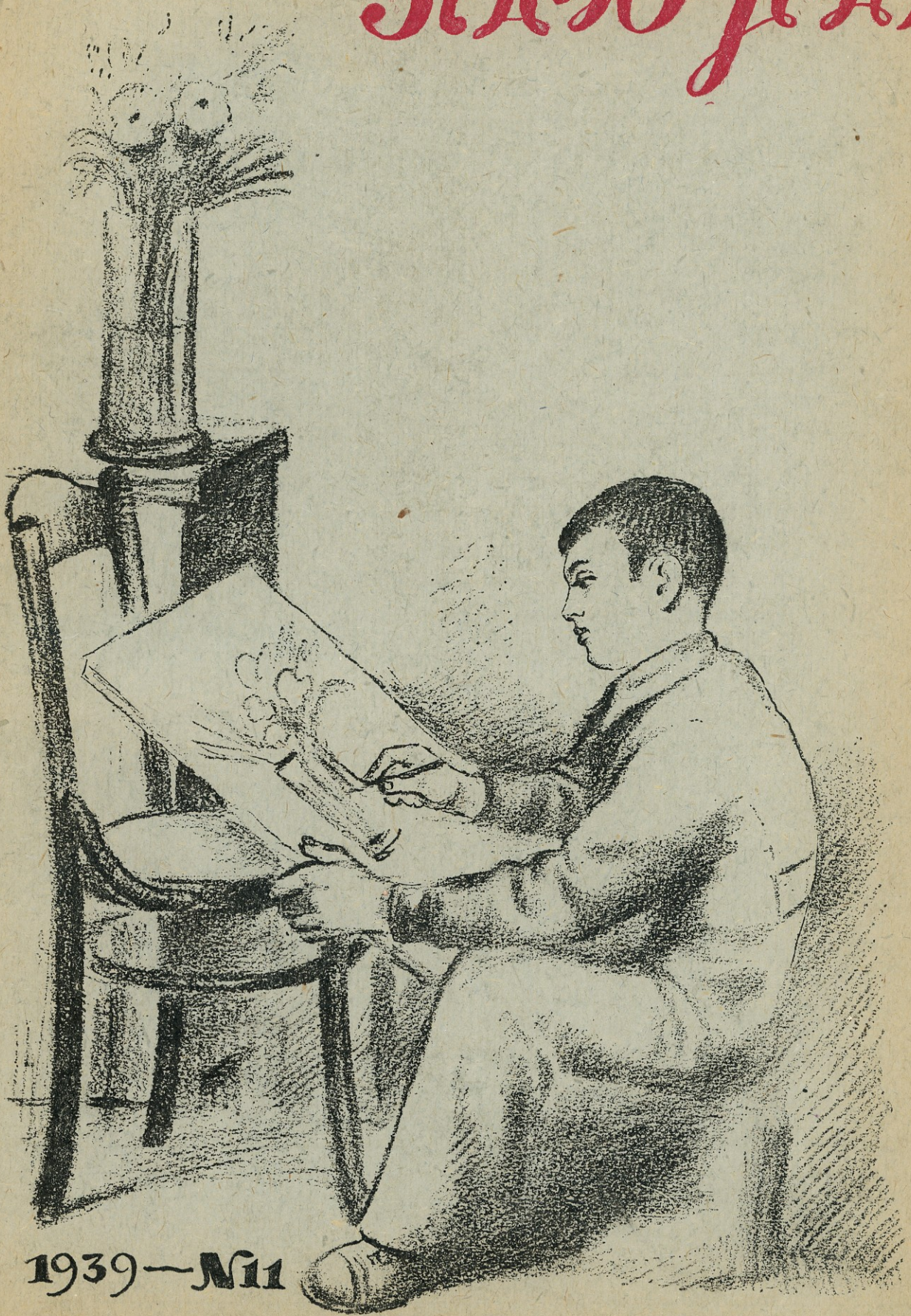

1939 / 2

საქართველოს
საბავშვო ჟურნალი

ბავშვები

1939 — №11

პიონერი

საქ. აღკვ ცენტრალური კომიტეტისა და
საქ. განსახკომის ეკთვიური შურნალი
ნოემბერი, 1939 წ. № 11

გამომცემლობა „კომუნისტი“, რედაქციის მისამართი: თბილისი, გრიბოედვის ქ. № 34, ტელ. 3-02-61.

შინაარსი

	გვ.
1. გიორგი კახანიძე, — თბილისი გათენებისას (ლექსი)	1
2. ნ. ბილივიძე, — დაზვერვა (მოთხრობა, თარგ. შ. თაბუკაშვილისა) 2	
3. კალე გოგოხიძე, — მხედრული (ლექსი)	4
4. ნინო ნაკაშიძე, — რთველი (მოთხრობა)	5
5. სანდრო ჟღენტო, — ჯირითი (ლექსი)	9
6. ნორჩი ნატურალისტები (ნარკვევი)	10
7. ფ. ზუბარიძე, — ტუნდრაში (მოთხრობა, თარგ. ნ. ტყეშელაშვილისა) 12	
8. ამერიკის ჯუნგლების მტაცებელი ბაყაყი	16
9. თ. შავჩაშვილი, — შემოდგომა (ნოტი)	გარეკანის მე-3 გვ.
10. გასართობი	გარეკანის მე-4 გვ.

გარეკანის პირველ გვერდზე — „ნორჩი მხატვარი“

ჟურნალის გაფორმება და ყდის მხატვრობა
ეკუთვნის მხატვ. ი. ქაქაშვილს.

გასუხისმგებელი რედაქტორი — ელ. აგლაძე

გასუხისმგებელი მდივანი — ნ. სირგილაძე

გადაეცა წარმოებას 3/XI 1939 წ.
ხელმოწერილია დასაბეჭდად 29/XI

ქალაქის ზომა 62×92
ფორმათა რაოდენობა 20 გვ. 9 1/2×14

თბილისი გათენებისას

სადაც არის გათენდება,
ხმა გაჩნდება ყველგან დილის;
მიდის ღამე, მაგრამ ჯერ კვლავ
სძინავს თბილისს.

სძინავთ ქუჩებს, სძინავთ ბაღებს,
არ იღება არსად კარი.
თავის ბედზე, ქვეყნის ბედზე
ღამის ზღაპარს ამბობს მტკვარი.

ვისმენ მის ხმას, ვით გალობას,
სიწყნარება, რას არ ვნატრობ:
თითქოს, აი, ამ ქალაქში
მე ვარ მარტო.

აგერ ფართო შესახვევში
მივატანე თვალი მხედარს.
სად ყოფილა ლურჯა ცხენით,
საით მიდის ამ დროს, ნეტავ?!

გუშაგია უშიშარი,
ის ყველაფერს გრძობს და ხედავს,
და ქალაქშიც ჩუმი ღამე
ცუდს ვერ ბედავს.

სადაც არის გათენდება,
ეკეცება ღამეს ფრთები...

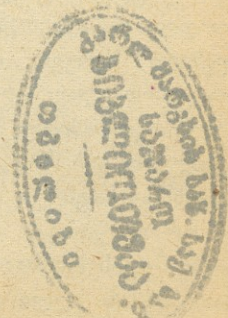
სად არ ვხედავ მეეზოვეს,
ქუჩის დამგველს სად არ ვხვდები!

სამოქმედოდ გამოსულან,
უკვე გრძნობენ დილის ნიავს,
გათენებას რომ დაასწრონ,
გამალებით ქუჩებს გვიან.

ყველგან მარჯვედ მოიარეს
ქუჩის სიგრძე, ქუჩის განი,
ასფალტს ყველგან მოხდენილად
წყლით დაბანეს პირი, ტანი;
ფართო, ბროლის სარკესავით,
გააბრწყინეს მოედანი.

აგერ, გაშლილ აღმოსავლეთს
ვარდისფერი შეეპარა,
მზის ვარაყი შემოეფლო
მთის გადაღმა ღრუბლის კარავს.

ცაში ზოგან დაიშალა
ვარსკვლავების წყნარი კრება,
ქალაქშიაც კანტიკუნტად
ელექტრობის შუქი ქრება,
მიდის დილა, და თბილისი
საზეიმოდ ეგებება.

3528

ლაზვერვა

თეთრებზე დიდი შეტევა უნდა მოწყობილიყო. შტაბში ელოდნენ ცნობებს მზვერავებისაგან. და ბოლოს მიიღეს პაკეტი. კიროვმა გახსნა პაკეტი და გაჯავრდა:

— მთელი კვირის განმავლობაში ერთი ხეირიანი ცნობაც კი არ მოსულა მტრის ძალების შესახებ. არიან თუ არა თეთრები მდინარე კუმას იქით?

რამდენი არიან ისინი — ვერაფერს ვერ ვაიგებ. ღაზვერვაში ან დოყლაპიები არიან, ან... — და არ დაამთავრა.

მე მომიბრუნდა.

— აი რა, სერგუჩეგო, ბენზინი მიეცი შენს ცხენს და გავსწიოთ. მაქსიმაც წავიღოთ თან.

— არის! — ვუპასუხე მე.

სად უნდა წავსულიყავით, ეს, რასაკვირველია, არ მიკითხავს: მე შოფერი ვარ, ჩემი საქმეა წავიყვანო, სადაც კი სერგეი მირონის-ძე მეტყვის.

მე ვიფიქრე: რაკი მაქსიმაც მიგვაქვს, მაშასადამე, სერიოზულ საქმეზე მივდივართ-მეთქი, მაქსიმე ხომ ტყვიამფრქვევია.

ჩემი ცხენი სწრაფია, ოთხი ბორბალი აქვს — ავტომობილია, მანქანა კი არა, ნამდვილი მხეცია, თავიდათავი კი ის არის, რომ არ ხმაურობს.

ერთი სიტყვით, ხუთი წუთის შემდეგ გავედით.

სერგეი მირონის-ძემ გატენა მაქსიმე და მეუბნება:

— ხიდიდან მდინარე კუმას იქით თუ იცი გზა? ამ გზით თხუთმეტოდე კილომეტრით შევიჭრეთ სიღრმეში.

— შეიძლება, — ვუპასუხე მე.

— ვარსკვლავიანი ჩაფხუტი კი, სერგუჩეგო, ტყუილად დაგიხურავს.

და მე უცებ მივხვდი ყველაფერს: ჩვენ თვითონ მივდიოდით დასაზვერავად.

შევხვდეთ სერგეი მირონის-ძეს — მას საფარი ფერის უვარსკვლავო ქუდი ეხურა.

ჩემ წითელარმიულ ჩაფხუტზე მტრებს შორიდანვე შეუძლიათ გვიცნონ, ვინცა ვართ ჩვენ.

მოვიხადე ჩაფხუტი და ქვეშ ამოვიდე.

იმ დროს წითელ არმიამი ზოგი კომანდირი ყოფილი მეფის ოფიცერი იყო.

მათ შორის ყველა როდი იყო პატიოსანი, ზოგიერთები გამცემლები იყვნენ.

როგორც ეტყობოდა, სერგეი მირონის-ძეს გადაწყვეტილი ჰქონდა შეემოწმებინა, სწორ ცნობებს იძლეოდა თუ არა ღაზვერვა, ხომ არ შემძვრალა ღაზვერვაში რომელიმე გამცემი.

ხიდი გავიარეთ და გავქროლეთ, გზაზე მტრის კორიანტელი ავაყენეთ. მივდივართ ათი წუთი, ოცი. მყუდროებაა. თეთრები არ ჩანან. გორაკზე ავედით, გორაკს იქით კი სოფელია. კვლავ საიმისო არაფერი ჩანს.

— გასწი, სოფელზე გავიაროთ, — მიბრძანებს კიროვი, და ტყვიამფრქვევს გაუსწორა ლენტიანი კოლოფი. სრული სისწრაფით შევედით ქუჩაში, მანქანა ხტის ღრმა ნაკვალევებზე. ქათმები კრიახით გარბიან ბორბლებიდან. ძაღლები ყუფით მოვდევნებ, რაც ძალა და ღონე აქვთ.

— აი ცხენები, — ვეუბნებ, — სამხედრო ცხენებია ბაღში.

— ნანადირევი გვაქვს, — მესმის კიროვის პასუხი. და უეცრად პირდაპირ ჩვენს წინ ჯარისკაცები. თეთრები გროვად დამსხდარან პარმალზე.

დავაწევი მუხრუჭს, ბორბლების ქვეშ კრიჭინი გაისმა.

ჯარისკაცებმა შეხედეს ავტომობილს, ზოგიერთი წამოხტა და გაიჭიმა.

— თავისიანები ვგონივართ, ეს კარგია, — გაციანა კიროვს. — არ შეაჩერო.

გაზი მოვუმატე. მანქანამ ჩაუქროლა ჯარისკაცებს, და საეკლესიო მოედანზე გავედით.

— ახლა მოაბრუნე.

მე წრე დავარტყი მოედანზე.

ეკლესიის უკან დგას ცხენოსანი ბატარეა და ჯავშნოსანი. შოფერები მოტორს უკირკიტებდნენ.

ქობიდან გამოვარდა და ჩვენ მოგვაშურა ოფიცერმა. ხელს გვიქნევს, რალაცას გვიყვირის. როგორც ეტყობა, სურს გავაჩეროს, რალაცა გვიკითხოს.

მე ხანგრძლივ საყვირს ვაძლევ: ჩამომეცალე, გავიტან მეთქი. და მტრის კორიანტელში, თითქოს კომლიაო, გავქროლეთ.

იმ ჯარისკაცებმა კვლავ ხმა არ გავცეს.

საყვირს ვაყვირებთ, მაშასადამე, ყველაფერი რიგზეა. ჩვენ შეჩერებას არ ფიქრობენ და ჩვენი მაქსიმეც ღუმს.

აი გორაკიც. მანქანამ უკვე განაპირა ქოხებს ჩაუქროლა.

ამ დროს საშინელი ქარი ამოვარდა, თმები თვალეებში მხვდება, ვერაფერს ვერ ვხედავ, მეშინია, ასეთი სისწრაფით სვლისას არხში არ გადავიჩეხოთ.

იმდენი ვიმარჯვე, რომ ჩაფხუჭი დავიხურე.

— რას სჩადიხარ! — დამიყვირა კიროვმა და მომგლიჯა ჩაფხუჭი თავიდან.

უკანიდან უეცრად გაისმა სროლა, გზაზე ტყვიები აზუზუნდა.

მაგრამ მანქანა უკვე გორაკზე ავარდა. როგორც კი იქით გადავექანეთ, სოფელი თვალიდან მოგვეფარა. ათი კილომეტრი გავიქროლეთ თვალის დახამხამებაში.

აი უკვე ბზინავს მღინარე კუმა.

— გადავრჩით, — ვამბობ, — ახლა თუგინდ შინ ვიყო. კარგად ვიძგავრეთ.

ამ დროს გავიხედე მინდვრისაკენ.

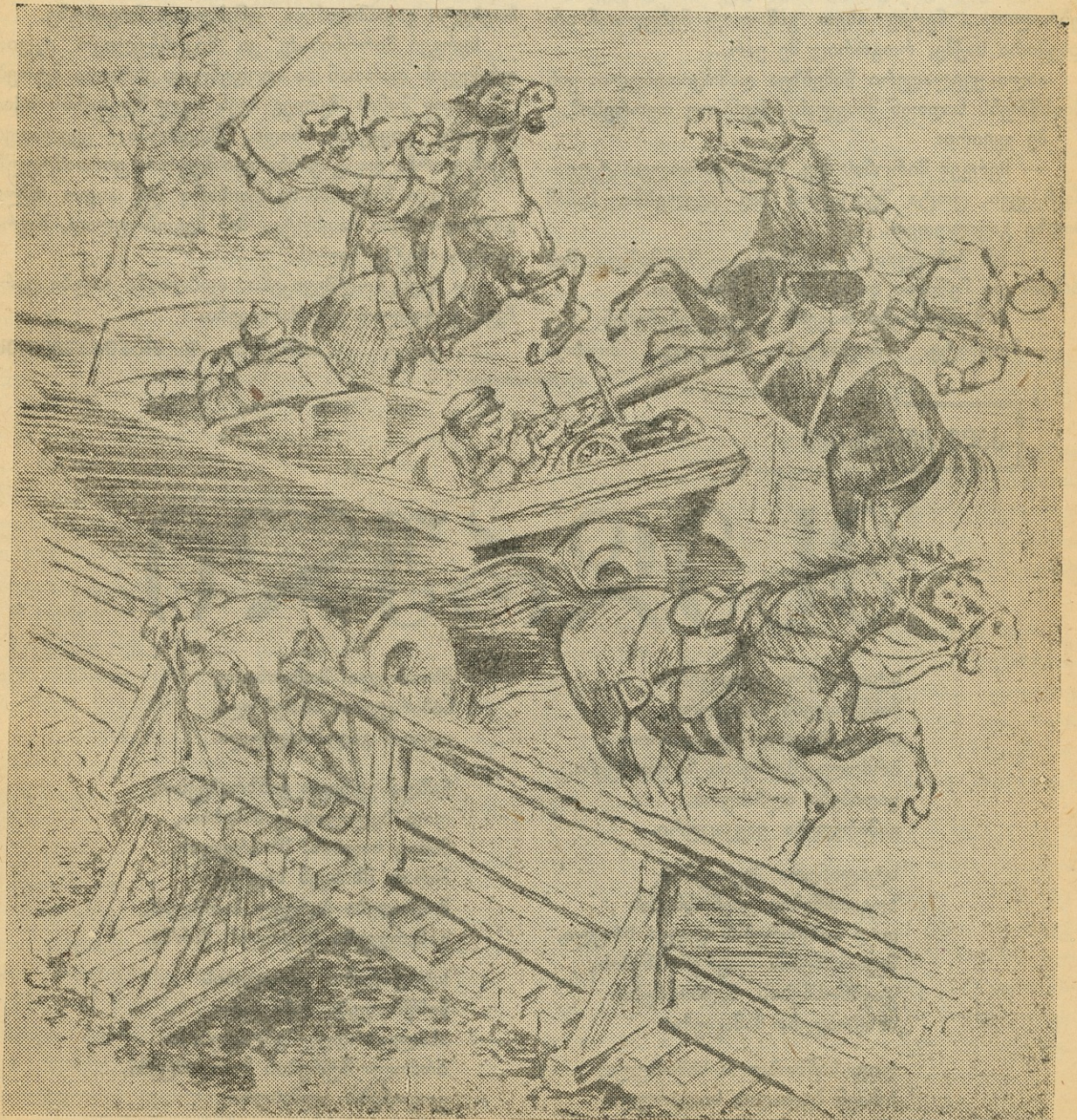
— იქ თითქოს რაღაცა მოძრაობს, შეხედეთ, სერგეი მირონის-ძვე. აი, გზის მარცხნივ. რა უნდა იყოს?

მან კი მშვიდად მომიგო:

— მე ეგ აღრევე შევნიშნე. ცოცხალია, რაც არის: თეთრებმა იმ სოფლიდან, როგორც ჰვავს, ჩვენს შესახებ უკვე შეატყობინეს ტელეფონით, ესენი კავალერისტები არიან, ხიდისკენ მირბიან, რომ გზა გადავიჭრან. მოუმატე სვლა.

შარაგზა ამ ადგილას უხვევდა, გზა გრძელდებოდა.

— მოიცადეთ, — ვეუბნები, — მე თეთრებს გავ-

უსწრებ, მარჯვნივ გავუხვევ სასოფლო გზაზე. ვერ მოასწრებენ ხილთან მისვლას ჩვენზე ადრე. — მაგრამ გული კი გადამიქანდა...

გადავუხვიე თუ არა სასოფლო გზაზე, ვხედავ წინ, სულ ახლოს, ქვეითი ჯარია, შაშხანიანი თეთრ-გვარდიელები შარავისკენ მორბიან.

— უჰ, რა მოუხერხებელი ხარ. სად მიმიყვანე, შე ჭკუის კოლოფო! ახლავე უკან დაბრუნდი.

ჩემი მანქანა სასოფლო გზიდან ისევ შარავსაზე გავიდა და მე მთელი გაზი მივეცი. ვიდრე მე ამ დაწყველილ დავიდარაბაზე გვარგავდი წუთებს, მტრები უფრო დაუახლოვდნენ ხილს. მათ ცოტალა დარჩენოდათ ხილამდის.

ჩვენ მივქრით. ქარი უსტვენს.

ჩავაფრინდი საჭეს და ჩემ თავს ვაგინებ:

— ვაჰ, რა ყვეყჩი ვარ! ეს, ალბათ, სულ ჩემი ჩაფხუტის გამო მოხდა. რა ეშმაკად დავიხურე! კიროვი, კიროვი შეიძლება დაიღუპოს ასე ტყუილ-უბრალოდ... ნეტავ ისეთ გამოთაყვანებულთან არ დაეჭირა საქმე, როგორიც მე ვარ...

ახლა ყველაფერი წამებზეა დამოკიდებული: ვინ მიასწრებს ხილთან მისვლას—ჩვენ თუ თეთრები?

მე ვყვირი:

— სერგეი მირონის-ძე, მალე ესროლეთ ტყვიამფრქვევი, ცოტა შეიცადონ მაგ გველებმა, სანამ ხილზე გავიდოდეთ.

— არ შემიძლია, — მეუბნება, — შენ მიშლი: წინ ზიხარ და მეშინია თავი არ გავიხვრიტო.

— მაშ თეთრები თავებს გაგვავდებინებენ.

— მოუმატე, მოუმატე! — მტკიცედ მითხრა

კიროვმა და უცებ თვითონვე ჩამომადხატა ჩაფხუტი, რომელსაც ხუთქიმიანი ვარსკვლავი ეკეთა, და მაქსიმის სახელურს მოჰკიდა ხელი. მანქანა ზღვრული სისწრაფით მიქრის. თეთრებიც მოქრიან. აი ისინი, აი, სულ ახლოს არიან.

ცხენები თითქოს ჰაერში მოფრინავენ, თითქოს არც კი ეხება მიწას მათი ფეხები.

მოწინავე თეთრები ჩვენზე წინ შეხტენ ხილზე. ხმლებმა იელვა ჰაერში.

როგორ გავუსხლტეთ?

ასეთი სისწრაფით სვლისას საკმაოა ოდნავ გამოედლო ცხენს—და მანქანა გადაბრუნდება. ვილუბებით. სიკვდილი მოგვადგა. შინდოდა დამეყვირა, მაგრამ ხმა ჩამიწყდა.

ამ დროს აკაკანდა ტყვიამფრქვევი.

ცხენები განზე გახტნენ და ყალყზე დადგნენ. ჩვენ თითქმის მათი თავების ქვეშ ჩავიქროლეთ.

ხმლებმა გაიწკრილა მანქანაზე დარტყმისას. მე ჩაფხუტი გადამივარდა. უნებლიედ მოვიბუზე.

სერგეი მირონის-ძე კი მიკუნჭულიყო ტყვიამფრქვევის ფართან და აუცდენლად ესროდა მტრებს.

ერთი წამის შემდეგ ჩვენ უკვე მდინარის იქითა ნაპირზე ვიყავით. ხიდი, მხედრები — ყველაფერი უკან დარჩა და გაუჩინარდა მტრის კორიანტელში.

სერგეი მირონის-ძე დაიხარა და აიღო ხმლით გაჭრილი ჩემი ჩაფხუტი. მან მეგობრულად, მაგრად დამკრა ბეჭზე ხელი:

— ჩვენ, ბოლშევიკები, იღბლიანი ხალხი ვართ. ჩვენ უეჭველად გავიმარჯვებთ.

თარგმანი **მ. თაბუკაშვილისა.**

კალე ბოგოხიძე

მსუქრული

სტალინური ვაჟკაცების
მისწრაფება მამაცური,
ახალგაზრდულ გატაცებით
ბრძოლა, მტრების ზარდამცემი,
გალიმება აღმასური,
გამარჯვება ვაჟკაცური.

სტალინური ქვეითების,
ზღვაოსნების, ცხენოსნების
დიდ საზღვრების დაცვა სრული,
შეგარდნების — ფრენოსნების,
ჯავშნოსნების, ნალმოსნების
მისწრაფება მამაცური.

დიდ სამშობლოს სიხარული,
ბრძენ ბელადის სიყვარული,
უძლეველი ჩვენი მხარე

მხიარული, მომცინარე,
სიხარულით ანთებული,
ელვით გადანათებული.

ჩაშლა ვერაგთ განზრახვების,
დიდ ბელადის დაცხებით,
მამაც ხალხის, მხიარულის,
მარად მზისკენ სიარული,
მოწოდება პირველ მარშლის,
გამარჯვება ბრძოლის ქარში.

სტალინური ვაჟკაცების
მისწრაფება მამაცური,
ახალგაზრდულ გატაცებით
ბრძოლა მტრების ზარდამცემი,
გოგონები აღმასური,
გამარჯვება ვაჟკაცური!

რთველი

მთელი ზაფხული წელს გურიაში გავატარეთ — მამიდებთან. მამიდაჩემი მთელი თავისი ოჯახით კოლმეურნეობის წევრია. გატაცებით მუშაობდნენ ყველანი. განსაკუთრებით გულმოდგინედ მუშაობდნენ ჩაის პლანტაციებსა და სიმინდის ყანებში.

დასვენების დღეს კი მამიდა სულ ჩვენთან იყო, გვატარებდა სხვადასხვა ადგილებში და გვიხსნიდა ძველისა და ახალი გურიის გარემოება — ვითარებას. ირგვლივ, საითაც კი გავიხედავდით, ყველგან ჩაის პლანტაციები იყო გადაჭიმული. ყოველთვის აღტაცებაში მოვდიოდით, როდესაც ვუყურებდით ჩვენ წინ წითელ გორაკს და მის კალთებზე ტერასებად შეფენილ ლამაზად შეკრებილ მწვანე ჩაის ბუჩქებს, და ჩემი და ყოველთვის შესძახებდა:

— რა ლამაზია!

— ლამაზია და სასარგებლო, შემოსავლიანი! — ამბობდა მამიდა; — თქვენ რომ გენახათ რა იყო აქ უწინ, ჩაის დათესვამდის...

— რა იყო, მამიდა, გვიამბე! — შევეხვეწეთ ორივენი.

— ამ გორაკს ბელთვალას ვეძახოდით, — დაიწყო მამიდამ ღიმილით და უცებ სახე მოედრებოდა. — და... მთელი ეს გორაკი და მისი კალთებიც, ყველგან, სადაც ახლა ჩაის ბუჩქებს ხედავთ, სულ გაუვალა ჩირგვნარით, ეკლით, ბარდითა და გვიმრით იყო დაბურული. ჩვენ, ბავშვებს, ამოსვლაც კი გვეშინოდა: გველები და ღრიანკალი ბუდობდა ეკალსა და ბარდში...

— ნუთუ იქაც ეკალი და გვიმრა იყო, იქაც, იქაც? — იძახდა ჩემი და და აჩვენებდა მარჯვნივ, მარცხნივ, ყველგან გადამწვანებულ ფერდობებზე.

— ყველგან, ყველგან. მაგრამ ეს რა არის, — განაგრძო მამიდამ, — ახლა იქით გაიხედეთ, ხედავთ ზეგანზე ფერდობებს და მაღლა სერზე შეფენილ ვენახს?

— ვხედავთ, — ვუთხარი მე, — იქაც ხომ ეკალი და გვიმრა არ იყო, მამიდა?

— სწორედ იქაც ეკალი და გვიმრა იყო, მხოლოდ ასეთი გაუვალა არ იყო, შიგადაშიგ წაბლი და წიფელი ხარობდა და, მახსოვს, ჩვენ, ბავშვები, გავიპარებოდით, წაბლსა და წიწიბოს ვაგროვებდით და ვჭამდით. მაგრამ ახლა შეხედე, რა ვენახია შიგ!

— ვნახეთ, ვნახეთ, — შეჰყვირა ჩემმა დამ, — ისეთი მტევნებია ზედ დაკიდებული, მამიდა, შეთვალე რა კიდევაც და ჩქარა დამწიფდება.

— მაშ, და აი თქვენ რომ არ მიდიოდეთ თბილისში, რთველში დაგვეხმარებოდით.

— მამიდა, ისიც კოლმეურნეობისაა?

— მაშ, აბა ვის შეეძლებოდა ასეთი ვენახის გაშენება. საერთო ძალღონით და ჩვენი მთავრობის დახმარებით გავაშენეთ სულ ცოტა დროში.

— როგორ, მაშ უწინ ვენახი არ იყო? ყურძენს არ ჭამდით? — შესძახა ჩემმა დამ.

მამიდას გაეცინა.

— ყურძენს კი ვჭამდით, მაგრამ ასეთი ვენახი არ იყო. უწინ მაღლარი გვექონდა, კარგი ჯიშის ყურძენი ჩხავერი და ტევანდიდი სულ გაფუჭდა, დანაცრდა და აღარ ხარობდა, მხოლოდ ადესა ყურძენი მოდიოდა და ისიც თანდათან გადაგვარდა, მოსავალმაც ძალიან იკლო. ამიტომ ჩვენმა კოლმეურნეობამ გადაწყვიტა ისეთი ვენახი გაეშენებინა, როგორც კახეთში, დამყნილი, ჭიგოებზე მიკრული... გინახავთ რთველი?

— გვინახავს, მამიდა, კახეთში რომ ვიყავით. მაგრამ ჩვენ არ გვინახავს, როგორია მაღალი ვენახის რთველი.

— აბა თქვენ სად ნახავდით, მაშინ დაბადებულ იც კი არ იყავით. ჩვენ რთველს კი არ ვეძახდით, ყურძნის კრეფას ვეძახდით, ვამბობდით — ტეხა-კრეფა არისო, ესე იგი, სიმინდის ტეხა და ყურძნის კრეფა. გინდათ გვიამბოთ, როგორ კრეფდნენ ძველად ყურძენს მაღლარ ვენახში?

— ჰო, მამიდა, გვიამბე! — შევეხვეწეთ ჩვენ.

— მაშ დავსხდეთ, — გვითხრა მან და დავსხედით უზარმაზარი ცაცხვის ქვეშ, რომელსაც ფართოდ გაეშალა ფოთლით დაბურული ტოტები და შორს გაეზღინა გრძელი ფესვები, მედგრად ჩაბლაუჭებოდა დედამიწას, რომ ამაყად და მაგრად მდგარიყო ცაში აღმართული.

ჩვენ თვალწინ გადაშლილიყო ერთ მხარეს ბელთვალა და მისი კალთები, ჩაის ბუჩქებით შეფენილი, მეორეს — მთელი ზეგანის გრძელი ზურგი, შეფოთლილი ვენახით, შეთვალეული ყურძნის მტევნებით დატვირთულნი, ქვევით კი, დაბლობში, ფირუზისფერი დიდი ჩხრიალა მდინარე ნატანები მიიკლაკნებოდა ფართე თეთრი ქვებით მოკეცილ კალაპოტში. მის ნაპირებზე ჭალაში ნელა შრიალებდა სიმინდის შეყვითლებული გრძელი ფოთლები.

— აბა ყური მიგდეთ, მე გვიამბობთ, როგორ ვკრეფდით ჩვენ აქ ყურძენს, როდესაც მე და თქვენ

ნი ძია პატარები ვიყავით და როცა ერთი უბედურება შეგვემთხვა მაღლარი ვენახის დაკრეფის დროს. ერთ საღამოს, — დადწყო მამილამ, — მამამ დაუძახა ესიკას, ჩემ ძმას, და უთხრა: „ესიკა, ხვალ ყურძნის საკრეფად უნდა წავიდე და მოდი ყველაფერი მოვამზადოთ“. — ესიკას ძალიან გაეხარდა და მარანში გაიქცა.

მეორე დღეს, დილით რომ ავდექი, ურმებზე გოდრები და გიდლები ეწყო. მე მამამ ერთ დიდ გოდორში ჩამსვა და წავედი ზვარში, სწორედ აი იმ ზეგანში; იმ თავში იყო ჩვენი პატარა ზვარი, სულ თხუთმეტი-ოცი ხე იყო ვენახიანი.

მივედი თუ არა, მამამ ხარები გამოუშვა, ჩოხა გაიხალა, ხეზე ავიდა და ყურძნის კრეფა დაიწყო. ფრთხილად ყრიდა ყურძენს გიდელში, რომ არ დაჰყვლილიყო.

დედამ კი ერთი დიდი ხის ჩრდილში ცეცხლი გააჩაღა და სადილის კეთებას შეუდგა. ცოტა ხნის შემდეგ შემოგვესმა:

— ჰა, გიდელი!

ხიდან ნელნელა დაეშვა გიდელი ფოთლებში და გაჩერდა მიწაზე დაუბჯენლად. ესიკა სწრაფად გაიქცა, მოხსნა გიდელი და იქვე გვიმრით ჩაფენილ გოდორში ფრთხილად ჩაცალა. გიდელი ისევ თოკზე ჩამოკიდა და მამას ასძახა:

— მშვიდობით ჩამოდი!

გიდელი მაშინვე ასრიალდა ფოთლებში.

მამამ კიდევ აავსო გიდელი და კიდევ დაიძახა:

— ჰა, გიდელი!

ესიკამ კიდევ დაცალა და ასძახა:

— მშვიდობით ჩამოდი!

ხის კრეფას რომ მორჩებოდა მამა, ჩამოვიდოდა

ძირს, შეხედავდა ხეს ყოველის მხრიდან, ხომ არ დამრჩა ზედ ყურძენი, და მეორეზე ავიდოდა. ასე კრეფდა მამა ყურძენს სადილობამდის. სადილი მე და დედამ კაკლის ქვეშ გავაწყეთ. სუფრის მაგიერ კაკლის ფოთოლი და გვიმრა დაფენით მიწაზე. დავაწყეთ ზედ მჭადი, ყველი, ხელადით ღვინო, ლობიო და კიტრები. სადილობის დროს ესიკამ სთხოვა დედას:

— დედა, გიდელი შენ დაცალე, მე კი ხეზე ავალ და ყურძენს მოვკრეფ.

დედა არ თანხმდებოდა: ჯერ პატარა ხარო, ეშინოდა არ ჩამოვარდესო, მაგრამ მერე ნება დართო და, როგორც მამამ, ესიკამაც გაიმავრა წელში მისთვის საგანგებოდ დაწნული პატარა გიდელი და ავარდა ხეზე. მამამ კი დაისვენა, ჩიბუხი მოსწია, ცოტახანს დაიძინა და მერე ისიც ავიდა ხეზე. ნასადილევს უფრო ხშირად ისმოდა ხმა, ერთი ბოხი და მეორე წვრილი, მამასი და ესიკასი:

— ჰა, გიდელი!

— ჰა, გიდელი!

მე და დედა მივრბოდით და ვცლიდით. ცალ მხარეს გიდელს მეც ვიჭერდი და ორივენი ვიძახდი:

მშვიდობით ჩამოდი!

— მშვიდობით ჩამოდი!

დედას ძალიან ეშინოდა, ხშირად ასძახებდა ხოლმე ესიკას:

— ნელა, შვილო, ესიკა, ფეხი არ დაგიცდეს!

ესიკა ყოველთვის ჯავრობდა:

— რაა, დედა, პატარა ხომ არა ვარ, თორმეტი წლის ვარ, ზაქარიას გოგი ჩემი ხნისაა და შარშანაც კრეფდა ყურძენს.

სალამომდის კრიფეს და ყველა ხეზე დაკრიფეს ყურძენი. სალამოზე ისევ შეაბა მამამ ურემი, ზედ დააწყო ყურძნით სავსე გოდრები და წამოვედით შინ. ყურძენი მამამ საწნახელში ჩაყარა, მერე გაიძრო ფეხზე, დაიკარწახა შარვლის ტოტები, ფეხები საპნითა და თბილი წყლით დაიბანა და ჩავიდა საწნახელში. ერთი გაიარ-გამოიარა და შეუდგა ერთი თავიდან წნეხას. საწნახელის მეორე თავი დაქანებული იყო. ტკბილი იქ ჩადგა. დედამ ჩაფინა გვიმრა, კოპით ამოიღო ტკბილი და წამოიღო ფელამუშის გასაკეთებლად. ესიკა მამასთან დარჩა.

— როგორ, მამიდა, ძიაც ფეხით წნეხავს ყურძენს? — შესძახა ჩემმა დამ.

— ახლა? არა, როგორ შეიძლება, ახლა კოლმეურნეობას დასაწურავი მანქანა აქვს. მაშინ არც

კი ვიცოდით, რომ ამისთანა მანქანა იყო სადმე. ჰო, — განაგრძო მამილამ, — როცა მამა და ესიკა მორჩნენ, სახლის დერეფანში შემოვიდნენ. მაშინ ოდა არ გვედგა. ჩვენ ფელამუში უკვე მზად გვქონდა და თეფშებზე ცივდებოდა. ვახშამის შემდეგ დედამ ყველას დაგვირიგა ფელამუში და ჩვენც ვჭამეთ.

— მშვენიერი ფელამუშია! — თქვა მამამ, მაგრამ ღვინო როგორ დადგება, არ ვიცი.

— ჭურში როდის გადიღებ? — ჰკითხა დედამ.

— როცა კარგად დადულდება ჭაჭაზე, რამდენიმე დღის შემდეგ, მაგრამ რამდენი ღვინო უნდა გამოუვიდეს ერთ პატარა საწნახელ ყურძენს. ერთი პატარა ჭური თუ გამოვიდა, კარგია. გვალვის გამო მოსავალი ნაკლები იყო. იცი, გაიანე, ხვალ ორი კაცი მეხმარება და სადილის თადარიგი დაიჭირე. ბატონის მამული სამეოთხედოდ რომ გვაქვს აღებული, იქ უნდა ვკრიფოთ.

— ჰოი, — გაჯავრდა დედა, — ჩვენ წლებზე ფეხი უნდა დავიდგათ, სული გავვიგდებინოთ და სამი მეოთხედი იმ ოჯახდაქცეულ ბატონს უნდა მივართვათ, დაფუნებოთ და ღვინო დაფუყნოთ?!

— აბა რა გქნათ, გაიანე, გადასახადი რით გადავიხადოთ? შარშან ძროხა რომ გავყიდეთ, არ გახსოვს? — უთხრა მამამ დედას, და დედაც დაიწმინდა.

— დავილაღე კიდევაც, — თქვა დედამ ცოტა სიჩუმის შემდეგ.

— მაშ კარგი, ზევისთვის მოემზადე, ხვალ მანც ჭურს გავრეცხ.

— აბა ხვალ ჩურჩხელებს დავავლებ და ტკბილიკვერს გავაკეთებ.

— მამა, მე შენ მოგეხმარები ჭურის გარეცხვაში, ორკოპეს მე გავაკეთებ, მე ვიცი.

— ძალიან კარგი, მე ამასობაში კოკებს გავრეცხავ.

— დედა, მე შენ ველარ მოგეხმარები ჩურჩხელების დავლებში, — მიმართა ესიკამ დედას.

— ჰო, რასაკვირველია, — უთხრა დედამ, — შენ ახლა ჩვენთვის სადღა გცალია, ვაჟკაცი ხარ, ვაჟკაცის საქმეები უნდა აკეთო, ყურძენს კრეფ, ჭურებს რეცხავ... მე ცუდა მომეხმარება.

— ჩემ სიმიდის უღლებს ხომ დაავლებ, დედა?

— მაშ, ჩემო ვაჟკაცი, — უბასუხა დედამ და აკოცა ესიკას. ჩურჩხელების დავლებაში კი მე ვეხმარებოდი დედას, მაგრამ ჩურჩხელების კუდის წვეთების ჭამაში ძალიან მეხმარებოდა ესიკა. სწორედ იმ დროს მოიბრუნდა და სანამ მე ერთს წვეთს ავიღებდი, ის ხუთჯერაც იკრავდა პირში, — გაიცინა მამილამ.

დილით ჯერ კიდევ კარგად გათენებული არ იყო, რომ მამამ გაიღვიძა.

— აბა, შვილო, ჩემო ყოჩაღო, ადექი, დღეს დილიანა უნდა შევუდგეთ კრეფას. შენ იმ დღეს ისე კარგად კრეფდი, რომ კარგად შეგიძლია დამეხმარო.

ესიკა მაშინვე წამოვიარდა.

— მამა, აბა მეც დიდ გიდელს წამოვიღებ...

— რაიო, რაიო, დიდ გიდელსო? სულ არ გავიშვებ მე შენ ხეზე... არც მე წამოვალ. რომ ჩამოვარდეს, რალა ვქნა, რაზე მიკლავ ბალანას, კაცი! — აწუწუნდა დედა.

— კარგი, გაიანე, რას ამბობ. ჩემი შვილიც ხომ არის და მე მინდა ჩემი შვილი დავლუპო? აბა რა გქნა, ერთი მითხარი, არ მოვიხმარო ბავშვი? მხოლოდ ერთი დამხმარე მოვიდა დღეს, მეორე არ მოვაო, და რას აპირებ, დაკრეფა თუ ჩქარა არ გავათავეთ, სულ ჩამოცვივა ყურძენი...

— არა, მამა, არა, პატარა გიდელს წამოვიღებ, ჩქარჩქარა ავავსებ! — წამოიძახა ესიკამ.

მამას გაეცინა:

— ეჰ, ხედავ, გაიანე, ესიკას შეეშინდა დედა არ გამიშვებსო... დაწყნარდი.

მაგრამ დედა არ იყო დაწყნარებული, თითქოს რალაც უბედურება მოელოდა.

ისევ დილაადრიან წავედით ურმით ბატონის დიდ ზვარში, მხოლოდ ახლა მე და დედა ვცლიდით სამ გიდელს: მამისას, მეზობლისას, რომელიც გვეხმარებოდა, და ესიკასას. საშინელ გაწამაწიაში იყო დედა. ზედიზედ ისმოდა ხეებიდან: „გიდელი, გიდელი“, და ჩვენც დავრბოდით გამოსაცლელად. დედას თვალი ესიკასაკენ ეჭირა და ხშირად ხენეშოდა.

— თუ დაილაღე, ჩამოდი, შვილო, დაისვენე! — შესძახებდა ხშირად.

— სადილად ჩამოვალ და მაშინ დავისვენებ, — იყო პასუხი ყოველთვის.

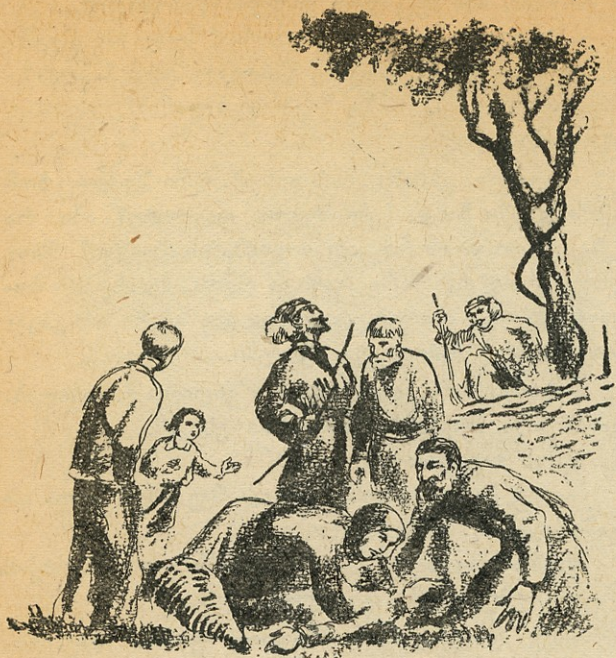
— გიდელი! — დასძახა მამამ. დედა გაიქცა. ის იყო გამოაძრო მარყუჭიდან გიდლის კავი, რომ გაისმა ესიკას ხეზე საშინელი ყვირილი და ტოტების მტვრევა. დედამ მაშინვე გააგდო გიდელი და გაიქცა. დავინახე, როგორ მოტყდა ესიკას ფეხქვეშ ტოტი ხის წვერში და როგორის ტრიალით გადმოეშვა ფოთლებში ჯერ გიდელი და თან ესიკაც. ერთ წუთს რომელიღაც ტოტს გადმოეკიდა შარვლის ტოტით, მაგრამ უცებ ისევ მოსწყდა და მძიმედ დაეცა გიდელთან დაბნეულ ყურძნით დაფარულ მიწაზე.

— შვილო ესიკა! — კივილით მიბრუნდა დედა და იკაწრავდა ლოყებს. მან მიიბრინა და ასწია ესიკას თავი, მაგრამ გალურჯებული ესიკა უგრძობლად ეგდო, ხმას არ იღებდა.

— ვაიმე, მომიკვდა შვილი, მომეხმარეთ! — კიოდა დედა და თავბრუში იშენდა ხელებს.

ჩამოვიდნენ ხიდან შეშინებული მამა და მეზობელი, მახლობელი ზვრებიდან და ყანებიდან კივილითა და ყვირილით გამოიბოდნენ მეზობლები, ფუსფუსებდნენ ესიკას ირგვლივ, ასხამდნენ წყალს, უსრესდნენ ლოყებსა და ყურებს და ანუგეშებდნენ დედას.

— ვაიმე, დავილუპე, დავილუპე, ჩემი მშვენიერი ბიჭი! — კიოდა დედა.

— ოჰ, ბაბა, ჩემი გიდელი არ დაგრჩეს, დაიკარგება.

— არა, შვილო, შენ მორჩი და თუ დაიკარგა, სხვას დაგიღობავ, შვილო.

დედა მოეხვია და აკოცა თვალეზში, მე კიდე უფრო ავტირდი, დავინხარე და ხელზე ვაკოცე. შინ რომ მივედი, დედამ მაშინვე დაუზილა ხელი და ფეხი მარიალწყალში, ვილაცამ მელიქაძის მალაზონი მოიყვანა, იმან შეულოცა და ბოთლით მღვრიე წყალი დატოვა: დღეში ორჯერ დააღვინე თითოეული კიქაო. მაგრამ დედამ და მამამ ვადაწყვეტეს ექიმისათვის ეჩვენებინათ. მამა მთელი დღე დარბოდა, საღამო იშოვა 20 მანეთი ექიმისათვის და წამლევის საყიდლად.

მეორე დღეს დავაწვინეთ ურემზე და წავიყვანეთ ქალაქში. მე ურემზე ვიჯექი და დედა და მამა ფეხით მოგვყვებოდნენ.

ქალაქი ჩვენი სოფლიდან ათ კილომეტრზე იყო დაშორებული. ექიმი სხვაგან წაიყვანათ და საღამომდის ვუცდიდით. მისი სახლის წინ ცხელოდა, ესიკას ტკივილები ძალიან აწუხებდა, მაგრამ დედა ეცოდებოდა და ითმენდა.

ექიმმა გასინჯა და თქვა: ხელი უბრალო ნალრძობია და გაუვლის, ფეხი კი მოტეხალი აქვსო, და არტაშნებითა და თაბაშირით შეუკრა, გვითხრა სამ კვირას უნდა იწვეს და მერე მომგვარეთ, ვნახავო, ნუ გეშინიათ, მორჩებაო.

სამი კვირა იწვა ესიკა. მამას ახლა დედა დაჰყვებოდა ყურძნის კრეფაში და ქვევრების გარეცხვაშიც შეელოდა. ესიკასთან მე ვრჩებოდი და ვართობდი. საღამოზე დედა და მამა რომ დაბრუნდებოდნენ, დიდხანს ეალერსებოდნენ ესიკას.

— ოი, ესიკა, შვილო, შენ რომ კარგად მყავდე, ახლა რა დახმარებას გამიწვევდი სიმინდის ტეხასა და შეშის მოტანაში, ჩემო ყოჩალო...

— ოჰ, არა, არა, ყველგან მე წავყობი და დავგებმარები? — ეტყოდა საჩქაროდ დედა, — ჩემ ბიჭიკოს ნუ შეაწუხებ, დიდი გაიზრდება და მაშინ იმუშავებს...

— ჩვენი მამა სად იყო მაშინ, მამიდა?

— ოო, თქვენი მამა მერე გაჩნდა ჩვენ ოჯახში, — გაიცინა მამიდამ, — ისეთი პატარა და კარგი იყო! ისე გაგვეხარდა მისი გაჩენა და შეგვიყვარდა ყველას, მაგრამ განსაკუთრებით გახარებული იყო ესიკა, ძმა არ მყავდა და გამიჩნდაო, — გაათავა მამიდამ და ადგა.

უკვე სადილობის დრო იყო და შინისაკენ გამოვსწიეთ. მამიდაჩემის ფიცრული ოდა მალლობზე იყო გადმომდგარი. მამიდამ სადილი აივანზე გააწყო და ჩვენ სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა. ვისხედით, შევექცეოდით სადილს და გავცქეროდით აქარა გურიის ლამაზ მთავრეხილს, მის ოქროს მზით გაბრწყინებულ დიდებულ მწვერვალებს.

— ნუ გეშინია! — ამშვიდებდნენ მეზობლები, — ცოცხალია, ცოცხალი!

— არ უნდა ვაგეშვო, კირილე, ხეზე ბალანაი, მარცხინაი ხეი, — ეუბნებოდნენ მამას.

საწყალ მამას კაცის ფერი აღარ ედვა, თვალცრემლიანი ამბობდა:

— ოჰ, რა ვუთხრა ჩემ გაჩენას, ჩემ სიღარიბეს, თორემ ვანა არ ვიცი, რომ არ უნდა ვამეშვო? ისე კარგად კრეფდა გუშინწინ... მომეხმარება მეთქი, და დავიღუპე...

ესიკა თანდათან მოვიდა გრძნობაზე, მაგრამ ვერც ფეხს და ვერც ხელს ვერ ანძრევდა.

- ფეხი აქვს მოტეხილი.
- ხელიც! იქნება ნალრძობია!
- ფეხი ვაუწიეთ!
- მელიქაძის მალაზონი მიიყვანეთ, შეულოცავს, შეშინებულა...
- არა, ექიმს აჩვენეთ, ოზურგეთიდან ამეიყვანეთ.

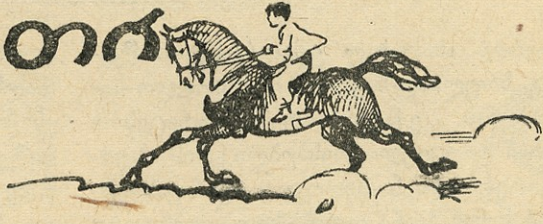
— არაფერი არ უნდა, თავისთავად გაუვლის, ჩემ ბიჭსაც ასე ჰქონდა, ამწინაზე წაიქცა მინდორში, ფეხი გაუსივდა და მოუჩრა, თორემ სად იშოვნი ახლა ცხენს ექიმის მოსაყვანად, — ისმოდა იქითაქედან თანაგრძნობის რჩევა-დარიგება.

ესიკას ხელ-ფეხი უსივდებოდა და ტკივილები-საგან მწარედ ტიროდა. მამამ საჩქაროდ შეაბა ურემი, დააწვინა ზედ ესიკა, მე და დედა დავუჯექით ესიკას ურემზე და ყველანი წამოვედით შინ.

— ოჰ დაიქცეს ჩემი დაბადება! — ამბობდა ნაღვლიანად მამა.
უცებ ესიკამ წამოსწია თავი.

ჭირითი

ჯირითია, და მხედრები
მწყრივში დგანან ხალხის წინა,
შაქროს წითელ ყელსახვევზე
სახე უფრო მეტად ბრწყინავს.

და ცხენზე მუშტის ოდენა
ჩანდა მხედარი პატარა,
ქუსლი შემოჰკრა ლაფშას და
ფრუტუნით გადაატარა.

ვაჟკაცები მომღიმარნი
გამართულან წელში დინჯად;
შაქრო, უხმოდ თავდახრილი,
მეტოქეებს თვალთ სინჯავს.

ცხენზე ტოკავდა ყმაწვილი,
ბიჭი—მზე ამომავალი,
მიქროდა როგორც შურდული,
რომ არ გაესწრო არავის.

გული უთრთის, ფიქრობს თანაც:
„დიდი მაინც ვიყო, ნეტავ!“
შევარდენა კიბენებს და
თითქოს კბილით ლაგამს კვნეტავს.

მიქროდა თითქოს ჰაერში
რაში ზღაპრული, ფრთიანი,
შაქროს — თმას, შევარდენას კი
ფაფარს უშლიდა ნიავი.

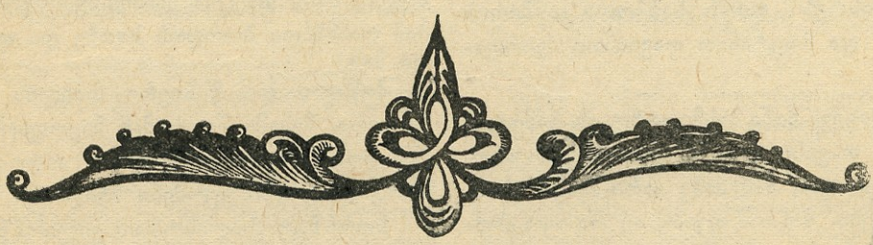
* *

მისცეს ნიშანი, მხედრებმა
ცხენებს აღვირი მიუშვეს,
თან გაჰყვათ ტორის თქარუნი
და ხალხის ტაშის სიუხვე.

ნახტომი ვეფხისებური
წრედ დარჩა გასაკვირველი,
როცა მხედარი ფინიშთან
შემოტრიალდა პირველი.

ამტვერდა მიწა, ხმაური
ველს მოეფინა ზანზარით;
შაქროს ტოლებმა გასძახეს:
„გაფრინდი, ბიჭო, აჩქარდი!“

შაქრო, ყელსახვევაშლილი,
ციმციმა ვარსკვლავს მოჰგავდა,
და შევარდენაც ფრუტუნით
ტაშის ხმაურში ბორგავდა.

ნორჩი ნატურალისტები

ყოველდღიურად ახალახალ ექსკურსანტთა წყება ნახულობდა სრულიად-საკავშირო სასოფლო-სამეურნეო გამოფენას. ექსკურსანტები გატაცებით ათვალიერებდნენ ცალკეული რესპუბლიკების პავილიონებს, აკვირდებოდნენ თითოეულ ძვირფას ექსპონატს, ეცნობოდნენ ჩვენი დიადი სოციალისტური სოფლის მეურნეობის მიღწევებს...

ბევრი რამ ხიბლავდათ მათ აქ, ბევრი რამ იტაცებდა მნახველთა გულისყურს; ხიბლავდათ არა მარტო უფროსების ნამუშევარი, არამედ ბავშვებისაც, ნორჩი ნატურალისტების...

მნახველები, განსაკუთრებით ბავშვები, დიდხანს ჩერდებოდნენ ნორჩ ნატურალისტთა პავილიონში. აქ მათ ისეთი ნიმუშები ხვდებოდათ, რომელთა შესახებ ოცნებაც არ შეეძლოთ.

„რას ვიფიქრებდი, თუ იმოდენა გაიზრდებოდა სიმინდის ტარო, — მოგვითხრობს გამოფენის ერთ-ერთი მონაწილე ნორჩი ნატურალისტი, — შევდივარ პავილიონში, ვიციკირები აქეთ-იქით, აბა, რომელ ერთს შევხედო, ყველაფერი საინტერესოა, ერთიმეორეზე უკეთესი, მაგრამ მივიხედე მარჯვნივ, პირდაპირ საკვირველება: ძალიან მაღლა სიმინდის ტაროები ჰკიდა. ჩემს დღეში არ მენახა ამის მსგავსი სიმინდი. თურმე იგი ნორჩ ნატურალისტ ტასია ვორობიოვას გამოუზრდია“.

ასეთსავე ყურადღებას იპყრობდა გამოფენაზე მეორე ნორჩი ნატურალისტის, ლიდა პონომარიოვას, გოგრა. ლიდას გოგრაც ძალიან განსხვავდებოდა სიდიდით ჩვეულებრივი გოგრისაგან.

რა გინდოდათ, რომ არ გენახათ საერთოდ ნორჩი ნატურალისტების პავილიონში. აქ იყო: მსხალი, ვაშლი, ლეღვი, კომში, ლიმონი, ფორთოხალი, ატამი, ჭერამი, პური, ქერი, ჭვავი, შვრია, ქათმები, კურდღლები და მრავალი სხვა. მოსულიყვნენ ნორჩი ნატურალისტები დიდი საბჭოთა კავშირის ყველა კუთხიდან და მოეტანათ თავიანთი ძვირფასი ექსპონატები.

კუბიშიველ ბავშვს ნინა ბესმერტნოვას გამოფენაზე გამოეგზავნა თავისი ქათამი. ქათამი გარეგნულად ჩვეულებრივი იყო, მას არც ორი თავი ჰქონდა, არც ოთხი ფეხი. მაგრამ იცით, აქ რა იყო არაჩვეულებრივი? ნინას დედალი ძალიან ბევრ კვერცხს დებდა.

რამდენ კვერცხს იძლევა საშუალოდ წელიწადში

დედალი? ასს, ას ორმოცდაათს. ბესმერტნოვას დედალმა კი 1937 წელს სამას ორი კვერცხი დადვა. ეს ქათამი თვითონ აღზარდა ნინამ. 1936 წელს კუბიშევის ბავშვთა სასოფლო-სამეურნეო სადგურიდან წაიყვანა მან პატარა წიწილი. ნინა კარგად უვლიდა წიწილს, სამჯერ კვებავდა დღეში. მალე გაიზარდა წიწილი და გახდა არაჩვეულებრივი დედალი. მაშინ ნინას გაუკეთა პატარა ინკუბატორი. ამ ინკუბატორში ნორჩმა ნატურალისტმა ჩააწყო კვერცხები და წიწილები გამოაჩეკინა. 1938 წელს ნინამ სამოცი წიწილი აღზარდა.

იშვიათი კურდღელი წარადგინა გამოფენაზე პიონერმა აბაკიროვმა. მან კურდღლის ბაჭიას კარგი ბინა მოუწყო, კვებავდა ხშირად, შერეული საკვებით, სუფთა წყალს ასმევდა. ბაჭია გაიზარდა და დიდი კურდღელი დადვა.

შემდეგ ამ კურდღელმა ჯანსაღი ბაჭიები შობა. ნორჩი ნატურალისტი ბაჭიებს კარგად უვლიდა, ნამატს ზრდიდა და ინარჩუნებდა.

ამგვარად ერთი კურდღლისაგან აბაკიროვმა ორმოცი კურდღელი მიიღო.

კიდევ უფრო საინტერესო და ძვირფასი ცდები აწარმოვა ვორონეჟელმა ნორჩმა მიჩურინელმა ლუბა სოკოლოვამ. 1935 წელს მან გამოიწერა ქალაქ მიჩურინიდან ვენახის ნერგი და დარგო.

როგორც ვიცით, ვენახი სამხრეთის მცენარეა. იგი სითბოსა და მზეს მოითხოვს, ვორონეჟში კი არ არის ასეთი ბუნებრივი პირობები მევენახეობის განვითარებისათვის. ლუბამ გადაწყვიტა როგორმე გაენარებინა ვენახი, და არა თუ გაენარებინა, არამედ უხვი მოსავალიც მიეღო.

ნორჩმა მიჩურინელმა შესაფერისი ნიადაგი გამონახა ვენახისათვის. გაზაფხულზე ხელახლა გააფხვიერა მიწა. ნერგს ზედმეტი ფესვები წააჭრა. ზაფხულზე რომ დაეცვა ვენახი ავადმყოფობისაგან, ლუბამ დაამზადა ბორდოს სითხე და ფოთლებზე ასხურა მას.

ბეჯითი და წესიერი მოვლის შემდეგ ვენახმა გაიხარა. მესამე წელს მან ნაყოფიც გამოიღო. შარშან ლუბა სოკოლოვამ ერთი ძირი ვენახისაგან ხუთი კილოგრამი ყურძენი მიიღო.

ნორჩ ნატურალისტთა პავილიონში ჩვენი რესპუბლიკის ბავშვების ნამუშევარიც იყო. აქ, მაგალითად, საერთო ყურადღებას იპყრობდა ორი ძმის, ჭიჭიკო და გიორგი მითაიშვილების, ციტრუსები.

გიორგი და ჭიჭიკო სუფსელები არიან, ლანჩხუთის რაიონიდან. 1939 წლის დასაწყისს დაიწყეს მათ ციტრუსებზე მუშაობა. ჩათესეს ყუთში ტრიფოლიატის თესვები, გაზარდეს საძირეები და შემდეგ მათზე დაამყენეს ლიმონი, მანდარინი და გრეიფრუტი. რამდენიმე წლის შემდეგ ნამყენმა ნაყოფი გამოიღო. ახლა გიორგი და ჭიჭიკო მითაიშვილების მშვენიერი ბაღი აქვთ. ოცდახუთი მანდარინის ხეა მათ ბაღში, ორმოცდაათი ლიმონი, ოცი გრეიფრუტი, არის ფეიხოაც.

მარშან ძმებმა თითოეული ხიდან 1000—3000 ნაყოფი მიიღეს. ახლაც დახუნძლულია ნაყოფით მათი მანდარინები, ლიმონები, გრეიფრუტები, ფეიხოები. საცაა უხვ მოსავალსაც აიღებენ.

სოხუმის რაიონის სოფელ გულრიპშის საშუალო სკოლის მერვე კლასის მოსწავლეს ალექსანდრე გაგუას აქვს ერთი იშვიათი მცენარე კინ-კანი. კინ-კანი მან თვითონვე დამყნო და თვითონვე გამოზარდა. აი რას მოგვიპოვებდა იგი თავისი მცენარის შესახებ:

„შვილი წლის წინ მამამ საბჭოთა მეურნეობიდან მოიტანა რომელიღაც ციტრუსის კალამი და მყნობა დაიწყო. მამა დიდი სიფრთხილით ეკიდებოდა ამ კალამს. ამიტომ მე ძალიან დავინტერესდები, თუ რა იყო იგი. მამას შევეკითხე ამის შესახებ.

— ეს, შვილო, კინ-კანის კალამია, — მითხრა მამამ, — კინ-კანი ჩვენში ჯერ არ არის მოშენებული. იგი ახლახან მოიტანეს საბჭოთა მეურნეობაში. ორმა ხემ უკვე გაიხარა. მე მათ ავაკერი ზედმეტი რქები და წამოვიღე. მინდა დავმყნო და გავახარო.

და მამამ ჩვეულებრივად განაგრძო მუშაობა. მე ვუკვირდებოდი მის ყოველ მოძრაობას და ვსწავლობდი, თუ როგორ უნდოდა მყნობა.

ცოტა ხნის შემდეგ მამამ კალმებს ყველა ხეირიანი კვირტი ააჭრა და დაამყნო, მერე ნარჩენები გადაყარა და დასასვენებლად წავიდა.

მე ფრთხილად ავკრიფე მამის მიერ გადაყრილი კალმები. როგორც იქნა, შევარჩიე ორი გამოსადეგი კვირტი და საძირეებს დავამყენე.

იმ საათიდან მე სულ ნამყენებზე ვფიქრობდი. გაიხარებს თუ არა? არ მასვენებდა ეს კითხვა. ამიტომ ყოველდღიურად ვნახულობდი ნამყენს. ცხადია, ისე მალე ვერ გავიგებდი, გახარებული იყო თუ არა ჩემი კინ-კანი, მაგრამ მე ისე ვიყავი გატაცებული მით, რომ არ შემიძლო ყოველდღე არ მენახა.

ბოლოსდაბოლოს, გაზაფხულზე შევამჩნიე, რომ კვირტებმა ზრდა იწყეს. ცოტა ხნის შემდეგ ერთი კვირტიდან ნორჩი ყლორტი აღმოცენდა, მეორე კი გახმა. ჩემი სიხარული განუსაზღვრელი იყო, გაიხარა ჩემმა პირველმა ნამყენმა, გაიხარა ჩემმა კინ-კანმა!

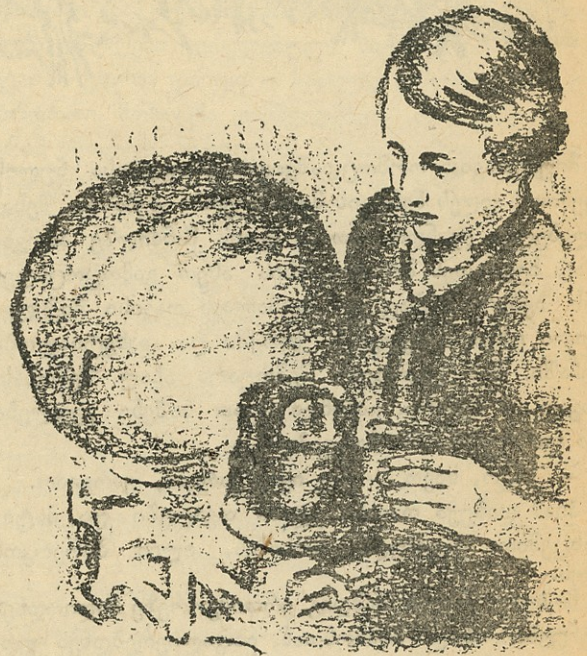
მერე სულ თავს დავსტრიალებდი ყლორტს, ვუფიქრებდი, ვაკვირდებოდი, რომ რაიმე ავადმყოფობა არ მისწავლიდა.

ნაშემოდგომეს, როცა ძალიან აცივდა, ჩემი კინ-კანი შევფუთე, შევახვიე, რომ ზამთრის ყინულებს არ დაეზიანებინა.

გაზაფხულზე კი მოვხსენი ზამთრის სამოსელი. მაგრამ ერთ ღამეს რატომღაც აცივდა. მანდარინის ხეები დააზიანა სიცივემ. კინ-კანი კი ისევ ჩვეულებრივად გამოიყურებოდა, მწვანე იყო. მე დამეხდა აზრი, რომ იგი ზამთრის ყინვებსაც აიტანდა. მართლაც, მეორე ზამთარს აღარ შემიფუთავს. ღამე ციოდა, ღლეც ციოდა, მე ვაკვირდებოდი კინ-კანს

და ვამჩნევდი, რომ იგი უძლებდა ამ სიცივეებს. მართლაც, მთელი ზამთარი მშვენივრად გადაიტანა ჩემმა კინ-კანმა. ამნაირად დამტკიცდა, რომ ჩვენს პირობებში ზამთრობით კინ-კანს შეფუთვა არ სჭირდება.

ზაფხულზე მამაჩემის ნერგებს რაღაც ავადმყოფობა გაუჩნდა; მატლებმა დაღრღნეს ფოთლები. მე ავიღე მატლი და ჩემს ნერგის ფოთოლზე დავსვი. მინდოდა გამეგო, აქაც მოიკიდებდა ფენს თუ არა. მაგრამ ჩემი კინ-კანი გამძლე გამოდგა, მატლმა ვერ დააზიანა იგი.

ლიდა პონომაროვა სწონის გოგრას

სამი-ოთხი წლის შემდეგ მე მისგან ნაყოფი მივიღე. დედამ კინ-კანის ნაყოფისაგან მშვენიერი მურაბა გააკეთა“.

ნორჩი ნატურალისტი ალექსანდრე გაგუა სხვა ციტრუსებსაც ამყნის, ამყნის მანდარინებს, ფორთოხლებს, ლიმონებს, აუმიჯობებს მათ ჯიშებს.

მან ბევრ თავის ამხანაგს შეასწავლა მყნობა, სკოლაში ნორჩ ნატურალისტთა წრე შექმნა და აცნო ბავშვებს მყნობის წესები.

ასეთივე კარგი შედეგები აქვთ მყნობის დარგში თბილისის ნორჩ ნატურალისტებს: ვაშაკიძეს, მაისურაძეს და სხვებს. აქვე ბავშვებმა გამოზარდეს საფოსტო მტრელები, შეაგროვეს სხვადასხვა კოლექცია, გააკეთეს მაკეტები...

ბევრი ნორჩი ნატურალისტი აწარმოებს ცდებს, ბევრი აღწევს საინტერესო შედეგებს.

* *

უკვე დაიხურა სრულიად-საკავშირო სასოფლო-სამეურნეო გამოფენა, დაიხურა ნორჩ ნატურალისტთა პავილიონიც.

გაზაფხულზე, როცა სიცივე გაქრება, როცა მცენარეებისა და ცხოველებისათვის ხელსაყრელი ტემპერატურა დადგება, გამოფენაც გაიხსნება.

ნორჩი ნატურალისტები უნდა ემზადონ ამისათვის, უნდა ემზადონ, რათა მომავალ წელს მონაწილეობა მიიღონ გამოფენაში.

მიუხედავად ორმოცდაშვიდი გრადუსისა ნულის ქვემოთ, დღეს ნენეცის მოსახლეობა ქუჩაშია. შესაძლებელია ტუნდრა ათასი წლის მანძილზე პირველად ხედავდეს მოსახლეობის ასეთ გამოცოცხლებას. ბებერ პიასაც კი ჩაუმაღავს თავისი მიჭყლებილი ცხვირი აქლემის ქურქში და დახეტილობს ქუჩაში. მან ცხრაჯერ შემოუარა ახალ შენობას, შიგაც კი შეძგრა, გასინჯა ქვით ნაშენი კედლები და დაბრუნებისას ჩაილაპარაკა:

— სავო, სავო, — ესე იგი, კარგია, კარგიაო.

პიამ დახუჭა თავისი ელამი თვალები და პატივისცემით გადახედა ზოსიმეს, ილია პირერკოს ვაჟს.

მოხუცი ქალის შემდეგ ერთიმეორეზე მიდიოდნენ ნენეცები ახალ აბანოსთან, ათვალეობდნენ კედლებს, შორდებოდნენ, დაბრუნდებოდნენ, ხელახლა სინჯავდნენ.

შარშან ზამთარში დაბრუნდა ზოსიმე ჯარიდან. მან თან მოიტანა შორეულ ტუნდრაში დიდი ქალაქების კულტურა და ცხოვრება. ტანის ბანა და კბილების წმენდა ახლა აუცილებელი იყო. გრძელ პოლარულ ღამეში მის მშობლიურ ქოხში დილაშდის ენთო ცეცხლი. ახალგაზრდები, შემდეგ მოხუციები მიდიოდნენ მასთან, რომ მოესმინათ დიადი სამშობლოს ახალი ცხოვრების ამბები. ძველი, მამა-პაპური ჩვეულებები, საუკუნეებიდან დარჩენილი, შეუმჩნეველად უთმობდნენ ადგილს დღევანდელ დღეს.

ერთხელ ზოსიმემ ხუმრობით ტანთ გახადა მამას პერანგი, თითი მიაღო ზურგსა და გულზე. მოხუცმა შეხედა თავის ტანს, რომელსაც დაბადებიდან არ მიჰკარებია წყალი, და გაუკვირდა, თითქოს ახლა პირველად დაინახა 60 წლის მანძილზე, რომ ასეთი ჭუჭყიანი იყო.

ზოსიმემ თბილი წყალი ჩაასხა ვერხვის კასრში და საპნის ქაფით დაბანა ტანი მამას. ილიას მთელი 17 საათი ტკბილად ეძინა, როცა გაიღვიძა, კიდევ იბანავა. შემდეგ ტანი დაიბანეს მისმა ცოლმა მარიამ, ძმამ პროკოფიმ, მეზობელმა პიამ, მერე კასრი წაიღეს და სოფლის მოსახლეობამ სათითაოდ დაიბანა ტანი. ზოსიმემ დაინახა, რომ ბანაობა ყველას

მოეწონა, და აბანოს აშენება ურჩია. ყველა სიხარულით დასთანხმდა.

როგორც კი გადნა თოვლი გაზაფხულზე, ჩუმის მოსახლეობა ზოსიმეს მეთაურობით ყრიდა ტუნდრიდან ქვებს, თხრიდა გაყინულ აყალო მიწას, ზიდავდა სახლში, ცეცხლზე ადნობდა, ზელდა და აი ახლა...

ზოსიმე ამაყად გამოდიოდა წინ, უხსნიდა მცხოვრებლებს აბანოს დანიშნულებას, ავიდა დასაწოლ თაროზე, დაწვა ზურგით, ხელებს მუხლებზე იცემდა და უჩვენებდა, როგორ უნდა ესარგებლათ ცხელი ორთქლით. შემდეგ ზოსიმე გაჩერდა, ჩაიხედა რგვალ ჭუჭრუტანაში და თავმომწონედ განაცხადა:

— აქ კი ქვაბს ჩავდამთ.

ბავშვები ირმის ტყავის ქუდებითა და ქურჭლებით დროდადრო მირბოდნენ სოფლის განაპირა სახლის იქით და დიდხანს შორს იცქირებოდნენ. ზოსიმე, მომლოდინე მამისა, რომელიც ქვაბის მოსატანად წასულიყო, არა ერთხელ აღიოდა აბანოს თავზე და დურბინდით ათვალეობდა რძისფერ ცისკიდურსა და ტუნდრას.

ღამედბოდა, მზე მიდიოდა სადღაც შორეულ პეჩორის დასაწყისში, არავინ არ ფიქრობდა შინ დაბრუნებას: ყველას უნდოდა დაეცადა ილიასათვის და აბანო დაემთავრებინათ.

ოცი მილიც არ იქნებოდა, საღაც შემოდგომაზე ყინულმტენმა შეკვეთილი ქვაბი დატოვა, მაგრამ ილია მაინც არ ბრუნდებოდა. მოხუცმა პიამ მოთმინება დაკარგა, თავის ტყავს ბეწვი ააჭრა, შეკერა, როგორც ნექა, უბეში ჩაიღო და აბანოსთან გაჩერდა. თანდათანობით უფრო და უფრო იპყრობდათ შიში — ილიას ხომ არაფერი შეემთხვაო, ხუმრობა და ლაპარაკი თანდათან წყდებოდა.

ზოსიმე კიდევ ავიდა აბანოზე. ყინულოვანი ოკეანიდან მოქროდა სუსხიანი ქარი. ნაცრისფერი პაწია ჩირვები, ეს საცოდავი გერები ტუნდრისა, ლაქებივით მოჩანდა. შორს, თვალუწვდენელ უდაბნოში, იყო ახლა მისი მამა.

ილიამ ჯერ კიდევ შუადღემდის თითქმის ნახევარ

რი გზა გაიარა. თორმეტი ძაღლი, მსუბუქ მარხილში გაბმული, მედგრად ეწეოდა ხუთფუთიან ქვაბს. ქარით მოფანტული თოვლი ქრიალებდა მარხილის ქვეშ, ილია წევდა ნელსუნოვან თუთუნს, რომელიც მას უძღვენს მეზამთრე რადისტებმა.

ის მხიარულად დასძახებდა ხოლმე ძაღლებს, ხანდახან პირს იბრუნებდა და ქვაბის ფსკერს მათრახს დაურახუნებდა. მოხუცს მოსწონდა, როცა უზარმაზარი შავი ქვაბი, თითქოს ცოცხალიაო, რკინის ბოხი ხმით გუგუნებდა. ილია იღიმებოდა, გული მისი სიამაყით ივსებოდა, რომ მხოლოდ მას ანდო სოფელმა ამ ძვირფასი ნივთის მოტანა. როგორი სიხარულით შეხვდებოდა მამინ!

ილიამ სიყვარულით გადაუსვა ხელისგული ქვაბის ფსკერს და აუჩქარა ძაღლებს. მათრახის ყოველი შემოქნევის შემდეგ ძაღლები თავს დახრიდნენ, უფრო ძლიერ აწვებოდნენ უღელს. ილიამ წარმოიდგინა, ვაცივებულ ტანზე როგორ დაუფლის თბილი, სპანიანი ნაკადები, სიამოვნებისაგან თვალები დახუჭა და ამოიკნავლა.

უცბად ძაღლები გვერდზე მიაწყდნენ. მარხილი გაქანდა. ილიამ მარხილს ჩასკიდა ხელი და გაშეშდა: დიდი თეთრი ლანდები გამოჩნდებოდნენ ხოლმე ჩირგვებში, ვაქრებოდნენ და კვლავ გამოჩნდებოდნენ. ძაღლები კუდამოძუებულნი მიქროდნენ. მარხილი ხტოდა, ქვაბს ზანზარი გაჰქონდა. კიაფობდნენ ჩირგვები, თოვლის გროვები, მატულობდნენ პოლარული თეთრი მგლები, ერთიმეორეს უსწრებდნენ და წინ გარბოდნენ. ილიამ თოფი ამოიღო ბუდიდან და მუხლზე დაიჩოქა. მგლების სალტე მჭიდროდ ერტყმოდა მარხილს. თოფის გრიალმა დაახვეინა გაუმძღვრებს, მაგრამ თვალს არ აშორებდნენ მარხილს და მაინც მისდევდნენ. ხშირი ვერხვის ხეები, გორაკები ყოველ ნაბიჯზე გზას უღობავდნენ. ძაღლები ხან ერთ ჩირგვს მიეხლებოდნენ, ხან მეორეს, ამოიბრუნდნენ სწორად გილზე, წაბორძიკდებოდნენ, გაღებულნი ხახებიდან სქელი ორთქლი ამოსდიოდნენ.

ცხოველებს ძალა ელეოდა. ილიას უნდოდა ქვაბი ჩამოეგდო, მათი ტვირთი შეემსუბუქებინა, მაგრამ ტუნდრის სიახლოვე აჩერებდა: იქ, ტიტველ მინდორზე, მგლები ვერ გაბედავდნენ შემოტევას, თან შინ ხელცარიელი დაბრუნება არ უნდოდა.

თოფის წამალი სულ გამოეღია. ილიამ უკან მოიხედა — სამი მგელი კვალდაკვალ მოსდევდა მას. ერთი მათგანი, რომელსაც შუბლზე ქრილობა ჰქონდა, კბილებით ჩაეჭიდა მარხილს და წინა ფეხებით დაეყრდნო. ამ დაძაბულობით თვალები აემღვრა, დაჭიმულ კისერზე ბალანი ყალყზე დაუდგა. ილიამ მათრახი დაჰკრა დრუნჩხვ. მარხილი წინ გასრიალდა. ძაღლები გახელებული მიქროდნენ. აი ჩირგვებში უფრო და უფრო ნათლად გამოჩნდა სოფლის მინდორი. მოხუცმა დამშვიდებით ამოისუნთქა. მაგრამ სწორედ ჩირგვების ნაპირას მოულოდნელად გადაელობა დაკლანკილი გრძელი ხრამი. ძაღლები შეუჩერებლივ გადახტნენ, მარხილი ჩავარდა და ყირამალა დადგა. ილია ერთი წუთით დაიბნა, მაგრამ მაშინვე წამოდგა და დაეხმარა ძაღლებს ხრამიდან მარხილის ამოთრევაში. ამოიღო დანა და გადაჭრა თოკები, რომ ქვაბი ჩაეგდო დაბლა. ქვაბი მხოლოდ ნახევრად ჩაცურდა მარხილიდან და ქვემო კიდი თოვლში ჩაეფლო. მგლები მისცივიდნენ. გამწარბულმა ილიამ მიატოვა ქვაბი, სტაცა თოფს ხელი და მისი კონდახით იგერიებდა მგლებს. მგლებმა ახლა ძაღლებისაკენ იბრუნეს პირი. ილიამ სწრაფად გადაჭრა თასები, რითაც ძაღლები მიბმულები იყვნენ მარხილზე. ისინი გაიქცნენ სოფლისაკენ, მგლებიც მათ დაედევნენ, რომელსაც დაეწეოდნენ, დაგლეჯდნენ. ასე ყველა დაგლიჯეს, დარჩა ერთი ძაღლი, რომელსაც „პოლუსი“ ერქვა. ის იყო მოწინავე ძაღლი, ყველაზე ჭკვიანი და ღონიერი. ის მიბრბოდა იქით, სადაც ცისკიდურზე მოჩანდა სახლებიდან ამოსული კომლი. მოხუცი შიშმა შეიპყრო: მიაღწევს თუ არა? მას მოაგონდა, წარსულ ზამთარს გზაში ქარბუქი რომ წამოეწია და ორ

დღეს თოვლქვეშ იყვნენ. ძაღლების ნახევარი გაწყდა, თვითონაც იყინებოდა. პოლუსმა გადაღრღნა თოკები და სოფელში გაიქცა. ილია იპოვეს და გადაარჩინეს.

მგლებსა და პოლუსს შორის ასი მეტრი მანძილი იყო, ასე რომ პოლუსს შეეძლო გადარჩენა, მაგრამ თასმა, რომელიც მას ყელზე ება, თოვლზე მიეთრეოდა, ფეხებში ედებოდა, სირბილს უშლიდა. ილია ქვაბზე ავიდა, გულის ფანცქალით ადევნებდა თვალს მდევრებს. 10—15 წუთს უცქეროდა, შემდეგ მოულოდნელად შეკრთა, ხელი ჩაიქნია, ჩამოხტა თოვლზე, გაიქცა ტუნდრისაკენ, ერთბაშად შემოტრიალდა და კიდევ ქვაზე ავიდა. მთელი ტანით კანკალებდა, როგორც ციებიანი. სწრაფად შედგა ფეხების თითებზე, წინ გადაიხარა, ხელები გაიშვირა, თვალცრემლიანი ჩურჩულით ემუდარებოდა:

— მეგობარო პოლუს, დაგეწევიან, არ დანებდე, აბა, აბა, კიდევ, კიდევ ძალა მოიკრიბე.

პოლუსს არ გაუგონია ეს. მოხუცის დანაოკებულის სახე უცებ გაიშალა, განათდა.

მგლებმა შეწყვიტეს დევნა, ერთ ადგილზე იბაკუნეს და ქვაბისაკენ მობრუნდნენ. ილიამ ყურები ცქიცა. ცივმა ჟრუანტელმა გადაურბინა ზურგზე. მშიერი ხრო თანდათან უახლოვდებოდა. ახლა ის უკვე ხედავდა მათ ღია ხახას. ისმოდა არა ნაკლებ სამასი თათის გუგუნე თოვლზე.

ჰაერში ჟრამული იყო. ილიამ თოფს სტაცა ხელი, მაგრამ მერე გვერდზე გადისროლა, მივიდა ქვაბთან, უნდოდა კიდევ აეწია, გაეთავისუფლებინა მარხილი, მაგრამ ქვაბი ძაღზე მძიმე იყო. მაშინ მოიბრინა თოფთან. მგლები მოცვივდნენ, ჩირგვებში დაიმაღლნენ. წუთის შემდეგ გამოცვივდნენ გარეთ და მივარდნენ კაცს. ილია ახტა ქვაბზე და თოფის კონდახს ცემდა ფსკერზე. წინა რიგმა მგლებისამ ცოტათი უკან დაიხია. ილია განაგრძობდა კონდახის ცემას ქვაბზე.

უცბად ერთი მგელი შეახტა ილიას. ილია განზე გახტა და თოფის კონდახი თავში ჩაარტყა მგელს. ხროვამ ერთ წუთს დაივიწყა ილია და დაპრილ მგელს მივარდა.

ყმუილი... ღრიალი... ნაკუწ-ნაკუწ ხორცი, ბალანი ცვიოდა ირგვლივ. ილია ხელებით ჩააფრინდა ქვაბის ქვემო კიდეს, ძლევს ასწია, მარხილს ფეხი ჰკრა, გააგდო და ქვაბის ქვეშ შეძვრა. დიდი ქურქი ეცვა, ძლივს ინძრეოდა. გაუმადღრები მისცივდნენ ქვაბს და მის ქვემოდან თათებით თოვლს ყრიდნენ გარეთ. ქვაბი შეირყა, გვერდზე უნდა გადავარდნილიყო. ილია ზურგით მიაწვა და ახალ ადგილს გადასწია. მგლები, ღრიალითა და ღმუილით, კბილებით აფრინდებოდნენ ქვაბის კიდეს. ილია ქვაბის ქვეშ ინძრეოდა, ადგილიდან ადგილზე გასწევდა ხოლმე ქვაბს. მაღალი გამხმარი მგელი დავა გვერდზე, თავი ქვაბში შეჰყო, თვალებს ხუჭავდა, ყელიდან მძიმე, დახუთული ხრიალი გამოვიდა, ქვაბი ყელზე აწვებოდა. ილია მოიკრუნჩხა, მგელმა

დაიღმუვლა, ყბები მოედრიცა, უცბად წინ წაიწია და ილიას ფეხებში ჩააფრინდა. ილიამ ტკივილისაგან დაიყვირა, უცბად დანა ამოიღო და ყელში ჩაჰკრა გაუმადღარს. მგელმა თავი გაითავისუფლა ქვაბიდან და სასიკვდილოდ დაჭრილი ძლივს წავიდა ბარბაცით. ის კოჭლობით მივიდა ხრამის ნაპირზე ჩირგვებში. მშიერმა ხრომ, როგორც კი ეცა სისხლის სუნი, დაგლიჯა ის.

ილია ქვაბის ფსკერზე ურტყამდა დანის ტარს, მაგრამ მგლები არ ისვენებდნენ, ისინი კიდევ და კიდევ მივარდებოდნენ ქვაბს, ცდილობდნენ იქიდან გამოეთრიათ კაცი. ისინი ქვაბში ხან თათს შეჰყოფდნენ, ხან ღრუნჩხს, თხრიდნენ თოვლს, აფრინდებოდნენ ილიას ფეხებში, ერთმანეთს აწვებოდნენ, ყმუოდნენ. ილია დანით იგერიებდა. გაუმადღრები გლეჯდნენ დაჭრილებს, ჩხუბობდნენ საკბილოსათვის, ახტებოდნენ ქვაბზე, ჩამოხტებოდნენ, კიდევ ახტებოდნენ. გვერდზე მიწა გაუთხარეს ქვაბს, მან რყევა დაიწყო. ილია თავითა და მხრებით მიაწვა ფსკერს, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, ასწია და ახალ ადგილზე გადადგა. მგლები ამოჰრავდნენ, ხროვას გამოეყო ბებერი წინამძღოლი, სულ გამვალტყავებული. მიუხედავად ამისა, მის ყოველ მოძრაობაში მოჩანდა ძალა და მტკიცე ნებისყოფა წინამძღოლისა. მან შემოუარა ქვაბს და შეახტა ფსკერს, მაგრამ წონასწორობა დაეკარგა და ჩამოცოცდა. მერე მეორე შეხტა ქვაბზე, უფრო ბებერი და გამხდარი, ვიდრე პირველი. ის უხეშად შემოტრიალდა და თავი ასწია. წინამძღოლმა მკაცრად შეხედა მას, უკან დაიხია, შეხტა და გადააგდო ის. დარჩა რა მარტო ქვაბზე, თავი გადასწია და ყმუილი დაიწყო. ხმა დაბალი ჰქონდა, მის ხმაში ისმოდა ბრახი, ჯავრი და მოწოდება, როდესაც გაუმადღარი ხმამაღლა ყმუოდა, სახე ეღრიჯებოდა, ძარღვები ეჭიმებოდა. მგლები ყურს უგდებდნენ წინამძღოლს ვიწრო რგოლად შემოარტყმულნი. ვინც ქვაბის ახლოს იყო, ხანდახან აღმაცერად გადახედავდა ქვაბს და პირს ილოკავდა.

მოკლე პოლარული დღე შეწყდა. დადგა გრძელი ღამე, მკაცრი და ცივი. მგლები თავს არ ანებებდნენ ილიას. მოხუცი დილაღე ქვაბის ქვეშ იჯდა, განძრევა ეშინოდა, რეტი ესხმოდა, ხელ-ფეხი სიცივისაგან გაშეშებოდა, საფეთქლები უსკდებოდა. მის გონებაში ყველაფერი ირეოდა. მას ეჩვენებოდა, თითქო საიდანღაც, ცისკიდურიდან, წერტილები გაიზარდნენ და ტუნდრის თეთრ ხალიჩაზე მოიფანტნენ, თითქოს სიზმარში ესმოდა ჩქარი ყრუ ხმაურობა. ილია ელოდა ახალ შეტევას.

* *

ნენცები დაღამებამდის არ დაშლილან: ილიას ელოდნენ. ზოგი ამბობდა: ალბათ, ნავსადგურში შეხამთრებთან შეჩერდაო. ზოგი ამბობდა: შეიძლება მგლებს ან თეთრ დათვს წააწყდაო. გადა-

წყვიტეს ილიას მოძებნა და რადგან გვიან იყო, დილისათვის გადადგეს.

დილას, როცა ინათლა, მანამ ზოსიმე ძალღებს შეაბამდა მარხილში, აიღო დურბინი და აბანოს სახურავზე ავიდა. ჯერ კიდევ ბნელოდა უსიცოცხლო ტუნდრაზე, შავი ღრუბლები ჩამოწოლილიყო უდაბნოზე. სახლებიდან გამოვიდნენ ქალი თუ კაცი და რომ დაინახეს ზოსიმე, თავი მოიყარეს აბანოსთან. ილიას ძმამ პროკოფიმ ცისკიდურს გახედა ელამი თვალით და მოკლედ თქვა:

— თუ ქარბუქი წამოეწია, ვერ მოაღწევს ილია ქვაბით.

— სჯობს ქვაბი გადაავდოს, ვინემ თვითონ...

— ქალმა სიტყვა არ დაამთავრა.

ყველამ აბანოზე აიხედა. ზოსიმე ნერვულად ტყეპნიდა სახურავს, ხან დაიხრებოდა, ხან დადგებოდა და დურბინით ცისკიდურს სწრაფად ათვალიერებდა.

— მოდის, მოდის! — მხიარულად წამოიძახა, მაგრამ უცბად ერთ ადგილს გაშეშდა. ერთი წუთის

სახე გაუფითრდა, სწრაფად მოუქნია მარხილი ძაღლებს და გარეკა წინ. სხვებიც დაედევნენ. მიუახლოვდნენ ხროვას. ბოლომდე სულს უხუთავდა ზოსიმეს. მან თოფი დაუმიზნა მგელს, ესროლა. მგელი ქვაბიდან გადმოვარდა. ერთიმეორეზე უგზავნიდა ტყვიებს ზოსიმე მგლის ხროვას, მას არ ესმოდა, სხვების თოფებსაც რომ გრიალი გაჰქონდა. მგლები ყმუილით გარბოდნენ და ჩირვებში იმალებოდნენ. ცოტა დახრილი იდგა ქვაბი ხრამის პირზე. მოშორებით ჩანდა გადაბრუნებული მარხილი, რომელსაც თასმები და სადავე თოკები შემოღრღნილი ჰქონდა.

მოვრალივით დადიოდა ზოსიმე წინ და უკან. მგლების მიერ დატყეპნილ თოვლზე დაცვენილი ბანლები, ძვლები, სისხლის წვეთები, — ესლა გადარჩა ადამიანისა და მისი მარხილისაგან... ზოსიმემ ღრმად ამოიგმინა, მიბრუნდა, უცბად მოიწმინდა ცრემლები ლაწვებიდან.

ნენცები მოკლე სიტყვებით გამოესაუბრნენ ერთმანეთს და ის დასკვნა გამოიტანეს, რომ ილია

შემდეგ ყველა მიხვდა, რომ ილიას უბედურება ეწია. ორას ნაბიჯზე სოფლიდან შეჩერდა „პოლუსი“, გრძლად დაიკმუჭლა და დაეცა. ყველა მივიდა მასთან, შემოეხევივნენ ირგვლივ. ჭკვიანმა ძაღლმა ფეხი გაულოკა ზოსიმეს და თავი უკან მიიბრუნა. მას უნდოდა ფეხზე წამომდგარიყო, მაგრამ წელმოწყვეტილივით დაეცა, თათები სულ გადასცრეცოდა, ძარღვები ამოსჩროდა ღრმა ჭრილობიდან. ზოსიმემ ხელში აიყვანა ძაღლი. მას კისერსა და გვერდებზე ოთხ ადგილას გადაღებული ჰქონდა ტყავი. სოფლებში ერთმანეთს გადახედეს,

ნახევარი საათის შემდეგ თორმეტი მარხილი მიქროდა ტუნდრაზე.

ტყის ბოლოს რაღაცა გამოჩნდა. მარხილები შეაჩერეს.

დურბინში ქვაბი მოჩანდა, მის ზემოთ მგელი იჯდა და ოცდაათ ნაბიჯზე ირგვლივ კიდევ მგლები ისხდნენ.

— დავიგვიანეთ! — ყრუდ წარმოთქვა ზოსიმემ — მამისაგან ძვლებიც არ დარჩენილა.

დალუპა ხრამმა და მიძიმე ქვაბმა. მოხუცმა ვერ მოასწრო ღროზე მისი გადადგება, ძაღლებიც დასუსტდნენ.

დიღხანს ბაკუნობდნენ სოფლები ქვაბის ირგვლივ და იგონებდნენ ილიას. ზოგი დაბნეული იხედებოდა იქით, ზოგი ყალიონს ბერტყავდა ჩაცუქული. უშიშარნი გაჭირვებაში, დაუღალავი მხედარნი თვალუწყდენელ ტუნდრაში, ახლა ისინი უმწეო ბავშვებს ჰგვანდნენ.

— ოხ, ილია, ილია! — თავის ქნევით იმეორებდნენ ერთიმეორეზე. ეცოდებოდათ ილია, თავდაბალი, მგრძობიერი მოხუცი. არა ერთმა ათეულმა ყმაწვილმა დაისწავლა მისგან ეშმაკი მელისა და ჭერა და თეთრი დათვის კვალის მიგნება.

— მაშ ახლა რა ექნათ? — უცბად იკითხა ერთერთმა.

— შინ წავიდეთ, — დიდი სიჩუმის შემდეგ ყრუ ხმით უპასუხა ზოსიმემ. განიერბეჭებიანმა პროკოფიმ თოვლიდან აიღო ილიას თოფი, კონდახშემოღრღნილი, მერე ხელით ქვაბზე მიუთითა:

— ძმის თოფს სახსოვრად წავიდებ, ამის კი რა ვუყოთ?

— ესეც შინ წავილოთ, — მოესმა ხმები, — უქვაბოდ როგორი აბანო იქნება!

საუკეთესო მარხილი მიიტანეს ქვაბთან. სამმა ძლიერმა ვაჟმა ქვაბის კიდეს მოჰკიდა ხელი. დაუწყეს აწევა. ქვაბიდან კენესა მოისმა. მაშინ ქვაბს მიაწვინეს ყველანი. თოვლი აჭრიალდა. ქვაბი ცოტათი აიწია, ქვაბის ქვემოდან დიდი ორთქლი გამოვიდა. ყველა შეკრთა ამ მოულოდნელი ამბისაგან, უნდა დაეტოვებინათ ქვაბი, მაგრამ ერთბა-

შად ასწიეს და გადაატრიალეს. ყველანი ყვირილით გაიქცნენ იქით-აქეთ. ქვაბქვეშ ნახევრად გოგონები ნებადაკარგული იჯდა ილია.

— ილია, ილია! — შესძახეს ერთი ხმით.

ილია გონს მოვიდა, უცბად ხელები დაბლა დაუშვა, ტუჩები და თხელი, ჰაერაგარეული წვერი შეუტოკდა, დაბნეულმა შეხედა ყველას და პირი იბრუნა, რომ თვალბზე მომდგარი ცრემლი დაეშალა.

თარგმანი ნ. ტყეშელაშვილისა

ამერიკის ჯუნგლების გვაცხადი ბაყაყი

ეს მძვინვარე, ხორცის მჭამელი, გაუმადლარი არსება ბნელ მღვიმეებსა და ცენტრალური და სამხრეთ ამერიკის ჯუნგლების ხშირ მცენარეულობაში ბინადრობს.

გარეგნობით ის მხოლოდ სიდიდით განსხვავდება ჩვეულებრივი ბაყაყისაგან, მაგრამ თავისი ცხოვრების ხასიათით სავსებით განირჩევა ყველა სხვა სახის ბაყაყისაგან.

ის გაბედულად ესხმის თავს ყოველ ცოცხალ არსებას, რომელიც არ აღემატება მისი სხეულის მოცულობის ორ მესამედს: თავგებს, ხელიკებს, ჩიტებს, გველებს. მწერებზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია. ის სულ მუდამ ფხიზლად არის, მუდამ უთვალთვალეებს სამსხვერპლოს. საკმარისია შენიშნოს მასთან მოახლოებული ცხოველი, რომ მისი ენა ელვისებური სისწრაფით გადმოვარდება პირიდან და ძლიერი დარტყმით ამარცხებს გაუფრთხილებლად მოახლოებულ მსხვერპლს.

ენის ერთი მოძრაობით მტაცებელი მსხვერპლს პირისაკენ მიაქანებს და სწრაფად ყლაპავს. მაგრამ როდესაც მსხვერპლი დიდია და როდესაც მას წინააღმდეგობის ვაწვევის უნარიც აქვს, მაშინ ბაყაყი ამუშავებს თავის წინა ფეხებს და ხმარობს მათ ისე, როგორც ნამდვილ ხელებს. ველური მძვინვარებით სტაცებს წინაფეხებს უკუქცეულ ცხოველს და იტენის მას პირში.

მაგრამ მტაცებელი ბაყაყი ყოველთვის ადვილად როდი იმარჯვებს.

ბადეში, სადაც ცხოვრობდა დატყვევებული ასეთი ბაყაყი, საცდელად პატარა მახრჩობელა გველი, სიგრძით 3/4 მეტრი და დაახლოებით ამოდენავე ანკარა შეაგდეს. სამივენი ერთიმეორისაგან დაშორებულნი იყვნენ, თითოეული მათგანი თითქოს ამოწმებდა ერთიმეორის საბრძოლო ძალას.

მაგრამ აი რა მოხდა: როგორღაც ანკარა კედელზე ცოცვისას მოსწყდა კედელს და დავარდა სწორედ ბაყაყის წინ. არ გასულა წამიც, რომ გველის თავი ბაყაყის პირში მოექცა. გველი თავისი გრძელი ტანით იკლავებოდა, ცდილობდა განთავისუფლებას, ერთყმობა რკალად ბაყაყს; ბაყაყი კი სწრაფად ითავისუფლებდა თავს და „ხელებით“ გამაღებით იტენიდა ანკარის ტანს პირში. ურტყამდა რა გველი კუდს გალიაში დარტობილ ლატანს, ის შემოეხვია მას მჭიდროდ. ბაყაყმა გადაულაპა გველი ლატანამდის, მოუჭირა პირი და დაიწყო წევა მთელი ძალით, მაგრამ გველის კუდი არ ნებდებოდა.

საათნახევარი დასჭირდა ბაყაყს, რომ მოეგლიჯა გველის ტანი ლატანიდან. მაგრამ ბაყაყის კუჭის მოცულობა არ გამოდგა საკმარისი გველის მოსათავსებლად.

კიდევ დიდხანს იყო გადმოკიდებული გამარჯვებული ბაყაყის პირიდან უსიცოცხლო კუდი დამარცხებული გველისა.

დედამიწაზე ბევრნაირი ბაყაყი არსებობს. ბაყაყი 2.000 სახის გვხვდება. მაგრამ ეს მტაცებელი ბაყაყი მათ შორის სრულიად განსხვავებული და განსაკუთრებულია. ის გახდა ასეთი იმიტომ, რომ ეს ბაყაყები რამდენიმე ათასი წლების განმავლობაში

სრულიად სხვაგვარ პირობებში ცხოვრობდნენ, ვიდრე ყველა სხვა წყალ-ხმელეთა ცხოველთა წარმომადგენლები. ისინი მოხვდნენ ამერიკის ჯუნგლების მკაცრ პირობებში, სადაც ადვილი არ არის გამარჯვება სიცოცხლისათვის ბრძოლაში, სადაც არსებობის უფლებას მოაპოვებენ მხოლოდ ისინი, რომელნიც მთლიანად შეგუბულნი არიან ამ მკაცრ პირობებს.

შეშორება

მუსიკა: თ. შავჩავაშვილისა

სიტყვები: ი. გრიშავაშვილისა

Moderato.

ა - ი, გლეხი ვაბსესყუბიხა პა-წაწი-ნა და-ნით ხელ-ში

სჭიხს ყუხიძენ და სავსეა წათის სკლის ღობი-ღით საწ-ნა ხელ-ში.

ზოგ-მა ცვბი-ლი ჩუხ-ჩხეცო-ნი ხა-ხი-ხეზ-ზე გა-დაჭყი-რა

და. ზოგი კი ქა-ლაქისთვის-ნი-ღება შე-შასყი-დან.

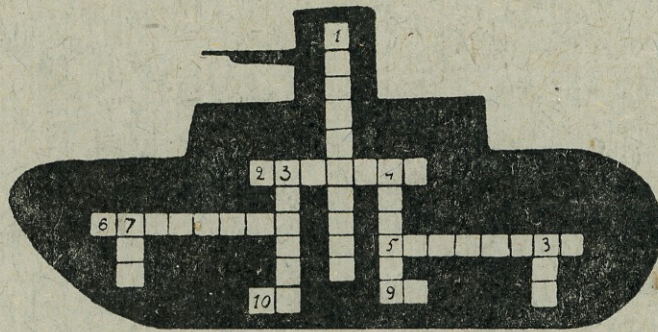
ცივი ქარი დანავარდობს
გაამიშვლა ხის კენჭერო.
თბილ ქვეყნისკენ გავშურა
მერცხალი და დიდი წერო.

ზოგმა ტკბილი ჩურჩხელები
ხარიხებზე ჩამოჰკიდა
და ზოგი კი ქალაქისთვის
ეზიდება შემას ტყიდან.

გ ა ს ა რ თ ო ბ ი

კ რ ო ს ვ ო რ დ ი

შეადგინა თბილისის მე-18 სკოლის მე-7 კლასის მოსწავლეებმა
ბ. ქვარაიამმა

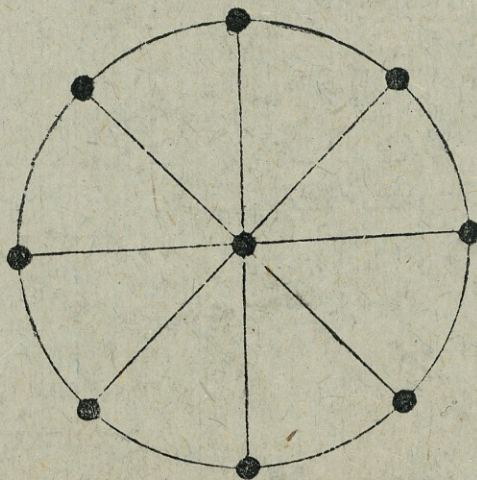
სიფყვები კორიზონგაღუარ

- 2. ქიმიური ხელსაწყო.
- 5. პროფესია.
- 6. პლანეტა.
- 9. პატარა მცენარე.
- 10. დადასტურების ნიშანი.

სიფყვები ვეკვიკაღუარ

- 1. რუსი მეცნიერი.
- 3. მდინარე აზიაში.
- 4. ევროპის ერთერთი სახელმწიფოს დედაქალაქი.
- 7. სამჭედლო იარაღი.
- 8. მცენარის ნაყოფი.

თავსაგახი

ცენტრში და წრეხაზზე აღნიშნულ რგოლებში ჩასწერეთ ციფრები 1-დან 9-მდე, ისეთნაირად, რომ ყოველ დიამეტრში მოთავსებული სამი ციფრის ჯამი უდრიდეს 15-ს.